

Båtbottenfärger samt TBT

Biocider är kemiskt eller biologiskt verksamma ämnen eller blandningar som används för att bekämpa och kontrollera skadliga organismer. Giftiga biocider ingår i båtbottenfärger för att motverka påväxt av organismer som alger, musslor och havstulpaner. En båtbottenfärg kan även innehålla andra ämnen som är skadliga eller giftiga för organismer, exempelvis zink.

TBT

Tributyltenn (**TBT**) har använts i äldre båtbottenfärger och har långlivade skadliga effekter i vattenmiljön. Det är **svårnedbrytbart, hormonstörande och ger skadliga effekter på organismers immunförsvar och reproduktionssystem vid mycket låga halter**.

TBT är numera förbjudet, men trots förbudet visar undersökningar att TBT fortfarande tillförs miljön från bland annat gamla färglager av båtbottenfärg. Detta kan ske vid underhåll och vid sanering av båtskrov, till exempel vid avskrapning av färg, eller genom läckage av TBT från underliggande färglager när båten ligger i vattnet. Detta medför att båtägare, båtklubbar och andra verksamhetsutövare måste vidta åtgärder för att hindra fortsatt tillförsel av TBT till miljön. Påmålning av TBT är sedan 1989 förbjudet på fritidsbåtar och sedan 2003 på kommersiella fartyg. Sedan 2008 gäller ett totalförbud mot förekomst av båtbottenfärger som innehåller TBT på alla fartyg, oavsett storlek och trafik, inklusive fritidsbåtar.

Förutom att det är förbjudet att måla på färg med TBT är det även förbjudet att använda en båt som läcker TBT. Detta gäller även om påmålningen skedde innan 2008 och det finns därför krav på att färgen måste avlägsnas eller inneslutas med en täckfärg eller spärrbeläggning som förhindrar läckage av TBT.

Förutom TBT kan andra farliga ämnen spridas från en behandlad båtbottnen, exempelvis koppar, zink och bly. Dessa ämnen kan påverka miljön och människors hälsa negativt. Det är därför viktigt att sanera båtskrovet på ett sätt som gör att dessa ämnen inte sprids vidare till luft, mark, grundvatten eller havs- och vattenområden genom att använda metoder som säkerställer att gifterna samlas in och hanteras som farligt avfall. Vid borttagningen av färg är det också viktigt med skyddsåtgärder för att undvika hälsoeffekter.

Koppar, Zink, Bly

Koppar och dess föreningar används som verksamma biocidämnen i båtbottenfärger för att motverka påväxt och är giftigt både för växter och djur. Forskning visar negativa effekter även i låga koncentrationer⁶. I allmänhet tar organismer lättare upp koppar i sötvatten än i saltare vatten, och giftigheten blir därmed högre i sötvatten. Koppar ingår i varierande mängd i många båtbottenfärger som är godkända för bruk på både ost- och västkusten.

Zink är liksom koppar giftigt för vattenlevande organismer. Zink ingår i de flesta svenska bottenfärger på grund av sin egenskap att reglera läckagehastigheter av andra ämnen, såsom koppar. Zink ingår ofta som en komponent i båtbottenfärger som är godkända för bruk på både ost- och västkusten.

Bly är en annan metall som är giftig både för människor och andra organismer och det förekommer att båtar är behandlade med en blyhaltig färg, blymönja. Denna färg får numera endast användas yrkesmässigt, men finns kvar på båtarna under lång tid.

Den negativa påverkan av de uppräknade ämnena bedöms vara särskilt stor i känsliga områden såsom grunda kustekosystem, där också flera småbåtshamnar är belägna.

Båtunderhåll

Underhåll av båtar innehåller många olika moment där det finns stor risk att människor exponeras för farliga ämnen, och att samma ämnen kan spridas till miljön. Det är därför viktigt att vidta olika riskminskande åtgärder för att förhindra att detta sker.

Enligt miljöbalken ska båtägare, båtklubbar och andra berörda verksamhetsutövare planera, kontrollera och vidta åtgärder för att motverka eller förebygga negativ påverkan på människors hälsa och miljön. Det innebär till exempel att man ska förhindra att farliga ämnen sprids till miljön när man målar på ny bottenfärg eller tar bort den gamla. Detta krav gäller alltid vid hantering av farliga ämnen, men särskilt viktigt blir det vid underhåll av fritidsbåtar eftersom det oftast sker nära vatten och kustområden, som är viktiga reproduktionsområden för många djurarter.

Även vid mindre underhållsarbeten, som inte innebär en sanering av båtbottnen, är det viktigt att vidta riskminskande åtgärder för att minimera spridning av farliga ämnen som kan påverka miljön eller människors hälsa.

Allmänna hänsynsreglerna

Miljöbalkens syfte är att främja en hållbar utveckling och skydda miljö och människors hälsa. Lagstiftningen ska skydda och se till så att värdefulla natur- och kulturmiljöer och den biologiska mångfalden bevaras till kommande generationer.

I kapitel 2 i miljöbalken finns de **allmänna hänsynsreglerna** som innebär att alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd, exempelvis sanera färg från skrovet på en fritidsbåt, ska skaffa sig den **kunskap** och utföra de **skyddsåtgärder** och vidta de **försiktighetsmått** som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten eller åtgärden medför skada eller olägenhet för **människors hälsa och miljön**. Dessa försiktighetsmått ska vidtas så snart det finns skäl att anta att en verksamhet kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa och miljön.

Avfall

En verksamhet eller en privatperson (ett hushåll) som ger upphov till ett avfall vid skötseln av sin båt, ansvarar också för att avfallet samlas upp och omhändertas på lämpligt sätt, det vill säga så att avfallet inte riskerar att skada människors hälsa eller miljön.

Avfall som uppkommer vid en privatpersons skötsel av en egen båt ska samlas upp på lämpligt sätt. Därefter ska avfallet lämnas antingen till en återvinningscentral eller till en uppsamlingsplats som tillhandahålls av båtklubben förutsatt att avfallet där kan förvaras på lämpligt sätt tills det transporteras bort.

Det är viktigt att olika typer av farligt avfall inte blandas, till exempel att spilloljor inte blandas med färgrester eller färgbortagningsavfall.